

EGY KÉZIRATOS FORRÁS TELEKI LÁSZLÓ ÉS ABONY KAPCSOLATÁRÓL

Köszönettel vettük a meghívást és örömmel jöttünk Teleki László egykori választókerületéből, a mi alföldi vidékünkéről, — Abonyból — ide a nógrádi hegyek lankái közé zárt szép kis községre: Szirákra, a politikus-író születésének 175. évfordulóját köszönteni.

Nógrád megye szülötte volt Abonyi Lajos azaz Márton Ferenc, Kisterenyén, a Kendergáti majorban született 1833-ban. Néhány évesen került Abonyba és írói nevűl később ezt választotta. Ott él és ott halt meg Abonyban. Abony mezőváros, már mint befutott író, Abonyi Lajost kérte fel a város történetének megírására. Az ő csaknem 600 oldalt kitevő, máig egyetlen példányban őrzött kézírásos munkájából értesülhet az utókor a korabeli eseményekről.

„A város 1861. március 19-én vette ismét a megye központi választmánya által a 11 éves elnyomatás korszaka után, az alkotmányos országgyűlésnek az 1848-ki törvények alapján összehívását. A városi közgyűlés azonnal küldöttséget menesztett régi, 1848-ki szeretett képviselőjének, az emigrációból ő felsége kegyelme által hazatérhetett nagy hazafi Gróf Teleky László üdvözlésére és meghívására. Antos János, Karácsony István, Szily István, Moravszky János adminisztrátor-plébános, Kozicz Sándor, Márton László, Kostyán Imre, Kecskeméthy István, Márton Sámuel, Márton Lajos, Szily Barnabás, Gulyás Ferenc városbírája, Enczinger Antal, Vida János, Gáspár Mihály, Beviz Ferenc, Gönczöl János, Juhász Mihály, Szikszay Gábor, Fekecs Ferenc, B. Szabó István, Bata Ferenc, Király István, Szabó András, Komáromy János, Szabolcsi Ferenc, Hints József, Majerszki Imre, Zelei Antal oly módon küldötnek, hogy nemzetiszín zászlók alatt a vasúti pályaháznál fogadják és Antos János tartsa az üdvözlő beszédet, díszes bandérium állíttassák Kormuth Gusztáv és Mórócz Kálmán vezetése alatt legalább is 50 főből álló.

Az utcák fölsöpressenek, a vasúttól be a városig a házak nemzetiszín zászlókkal díszíttessenek.

— A városházátéren egy két öles magasságú, nemzetiszínnel bevont szószék emeltessék.

Valóban a legnagyobb öröm érte a várost március 26-án, midőn a kínos külföldi száműzetésből hazatért, 1848-dik évi imádásáig szeretett képviselője Gróf Teleky László megérkezett a városba. Ifjak, öregek sírtak örömeikben, az asszonyok, gyermekek, sőt férfiak is leborulva valódi fanatizmussal csókolták kezét, ruháját s maga a bálványozott férfiú is a tolongó néptömegektől csak nehezen szabadulva, a városháza végén felállított szószékébe menve, alig bírta, — ideges, reszkető megindulása miatt, — a beszédét elmondani. — Nemcsak könnyezett — de sírt. Midőn szállására a nagy honleány B. Radák Istvánné és köztiszteletben álló veje, Antos János, volt honvéd alezredes házához ment, úgyszólván az egész város, — mintegy 6—8000 ember, tódult utána.

— A nép valóban a megérkező megváltónak tekintette.

— Csak urunk Jézus Krisztust fogadhatták úgy a szabadságért hevülő jeruzsálemiek virágvasárnap-i útjakor.

Este hangversenyt adtak üdvözlésére a 74 intelligens taggal bíró Cassinóban, melyben már rég hallott hazafias dalokat, szózatot, hymnust, Rákóczy-indulót, dalolta a jól betanított dalárda és Dalmady Győző ifjú fővárosi költőtől ugyan ezidőben a megye másik aljegyzője szavalta el legszebb hazafias költeményeit. — Ezt a nagy fáklyás menet követte, melynek sora a templomtól egész az Antos házig nyúlt.

Még késő éjjel is tartott a búcsújárás az Antos házig. Számtalanszor ki kellett jönni a szobából, hogy láthassák, akik még nem látták. Még Kossuthot sem fogadták volna ily nagy lelkesedéssel, ha ő tért volna nekik haza, mert Teleky irányában az 1848-ki személyes összeköttetés és látás, kifejtett választói buzgalom ragaszkodása is hevítette a kebleket.

Alig bírt időt nyerni arra, hogy régi barátját Beniczky Lajost meglátogassa Karácsony István házában, nem is szökhett el a néptől, tömegesen kísérték lámpákkal útjában, szerették volna úgyszólván tenyerükön vinni odáig a két háztelek között vívő üde laposon keresztül; bevárták, hazakísérték, alig bírtak tőle megválni. Valódi örjöngő lelkesedés volt a városban, hol nem fizetett kortesvacsorák mellett, de ösmeretség és összeköttetés szerint alakultan, víg zeneszó mellett vigadó körökben ünnepelte meg az elfeledhetetlen 1861-ki követválasztás napját a város minden rendű lakossága, mely vegyülve a vidéknek bentmaradt választóival, leginkább rékasiak, ó-kécskeiek, tószegiek és törteliekkel, kivilágos virradatig mulatott.”

Így köszöntötték, így fogadták az abonyiak követüket. Azután két lappal hátrább ezeket rója papírra az író:

„Annál irtózatossabb volt azután az a megdöbbenő hír, mely a városban május 8-án 1861. a déli vonatnak 11 órakor megérkezésével Teleky László váratlan halálának hírért hozta. Senkisémet akarta hinni. Aztán azt sem, hogy saját kezével vetett volna véget életének. A népnél egész hagyományul annyira fennmaradt, hogy még most sem hiszi senki. Az emberek, asszonyok sírtak, átkozódtak.

— Nagy népgyűlés jön össze úgy szólván hívatlanul, egy akarattal. Temetésére a legtömegesebb részvét határozottatott el. Minden községből a bírák, előljárók, minden felekezet papjainak vezetése mellett legalább is 5 választó; de több ment el. Díszes gyászzászló alatt 147 tagból állott a választó kerület küldöttsége, melyben az összes régi honvédség részt vett a választó kerületből Karácsony István vezetése alatt. A nép küldöttségét Abony Város bírái, Gulyás Ferenc a bírósági és papjai, a hazafias lelkű főtisztelendő Moravszky János r. kat. adminisztrátor és Dezső András ev. reform. lelkész vezették; számukra a múzeum előcsarnokában, a gyászoló család közvetlen közelében való hely, — mint legközelebbi gyászoló-fél helye jelöltetett ki, — ők mentek a hosszú úton is közvetlen a koporsó után, ezt és a 11 mérföld utat Pesttől Szirákig, hol a régi családi sírbolt van, gyalog tették meg. A temetési szertartás d.u. 2 órakor kezdődött a múzeumban. Ghicz Kálmán képviselőházi alelnök beszédével, innen a reform. templomba ment a gyászmenet, hol Török Pál püspök beszélt, visszatérve a nemzeti színház előtt, a színház énekkarának gyászdala után ismét beszédek, melyben a főváros gyásza és búcsúzása nyert kifejezést. Az egész kerepesi út végig tömve volt gyászmenettel, gyászlombokkal, az elején már a sorompóknál volt s a vége még csak akkor bontakozott az országút, majd a múzeum körút sarkánál a kerepesi útra. A sorompónál B. Eötvös József szónoklata után az abonyi papok, Moravszky János és Dezső András, és egy tószegi választó, a bádeni hercegségből 1848-ban menekült Meyer Ferdinánd tartottak beszédet, úgy hogy a nap már lement, midőn a hosszú, szomorú úton megindultak, melyen az útban eső minden községnél gyászzászlós tömegek vártak lobogó tüzek és fáklyák világítása mellett.

Egész éjjel folyvást menve, csak délelőtt 11 órakor érkezett meg a gyászmenet Szirákra, hol a sírbolt előtt már a népek ezrei várták. — Az ódon sírbolt előtt előbb Valentiny János sziráki ev. lelkész, Kiss Lajos gyömrei ev. reform. esperes tartottak beszédeket, a választó kerület nevében pedig Antos János búcsúzott el meleg és megható beszéddel a nagy halottól.

A vármegye tisztviselői majdnem kivétel nélkül jelen voltak, úgy a képviselőház határozatpárti tagjai is. — A temetést, Abonyban a temetés után, május 22-én gyász istentiszteletek követték mindenki templomban. — Az ev. reform. templomnak, — falait kivéve, — padjai, szószéke, karzatai, áldozó asztala, annak körzete gyással voltak bevonva, s a hívek szerint első eset volt az, hogy zászló hozatott a templomba, a Teleky László gyászzászlója, mely azután ott begöngyölve a karzat alatt el is helyeztetett örök emlékezetül. Gyász istentiszteletet tartottak a két Kécskén és Tápiószelén.

— De a temetés napján meghúzták a harangokat a választó kerület mindenikében is, melyen a gyászmenet éjnek, vagy nappalnak idején végig haladt.

A város jegyzőkönyvében ezen szomorú napokról azt találjuk följegyezve, hogy: „Gróf Teleky Lászlónak 1861. május hó 8-án az élők sorából erőszakos elragadtatása folyán 3 gyászzászlót rendelt, s minden templomban gyász istentiszteletet.

— Nagy hazánkfia rögtön halála által a Magyarországra nehezedett súlyos csapás a míly váratlanul, oly kebelrázólag érintette Abony Város közönségét, mely a boldogultban nemcsak a szilárd jellem és polgári erények vezércsillagát, nemcsak a nemes lelkű embert, lángoló érzelmű, tántoríthatatlan jellemű hazafiát, hanem a városnak és kerületnek 1848—1861-ben egyhangúlag, nagy lelkesedéssel megválasztott, szeretett képviselőjét veszítette el. — E fájdalmat nem is lehet kifejezni jegyzőkönyvben; jegyzőkönyvben megörökítése mellett örökké élni fog a dicső emlékezetben. — A város elrendeli, hogy a temetésen küldöttség képviselje. — A tornyokra, városházára gyászzászló tűzessék, minden templomban gyász istentisztelet tartassék, s ezen isteni tiszteletek idejéig a zászlók kitűzve maradjanak; a temetés előtt való nap estéjén és idején pedig a harangok reggel és este meghúzassanak. E végre a lelkész urak felkérendők. — Végre emlékére ott, ahol szónoklatát tartotta, a városháztér piacán kőszobor állíttassék, melynek költségeire gyűjtőívek bocsáttassanak ki. A többi községek ily értelemben fölkérendők. — Hat heti gyász rendeltetik el, mely idő alatt semmi mulatság tartása nem engedtetik, s a gyászzászlók folyvást kitűzve maradnak. — A széles e hazából a városhoz érkezett részvét iratokért köszönet kifejezése határoztatott.

Különösen kitűnt ezek között Szepes megye mélyérvésű, hazafias részvétlevele.

Az ugyanazon év június havának elejére rendelt új képviselő választás iránt a nagy bánat miatt Abonyban jóformán semmi érdekeltség nem mutatkozott.”

Így búcsúztatta Abony népe 1861-ben Teleki Lászlót. Emlékezésünkkel mi is tisztelegni kívántunk. Előtte és azok előtt is, akik feltárják a mai nemzedék előtt nemzetünk nagy fiának példáját, egy nemzet előrehaladását szolgáló politikai életútját.

Nekünk abonyiaknak is van még tartozásunk...